

Författare: Torsten Bengtsson

Lgr 11 - Centralt innehåll och förmågor som tränas:

- Lässtrategier för att förstå och tolka texter från olika medier, samt för att urskilja texters budskap, både de uttalade och sådant som står mellan raderna. (SV åk 4-6)
- Kommunikation för olika syften. Lyssna, svara, fråga, berätta samt uttrycka önskemål och känslor. (SV åk 4-6)
- Tidsbegreppen vikingatiden, medeltiden, stormaktstiden och frihetstiden samt olika syn på deras betydelser. (HI åk 4-6)
- Den svenska statens framväxt och organisation. (HI åk 4-6)

Eleverna tränar följande förmågor:

- Formulera sig och kommunicera i tal och skrift.
- Läsa och analysera skönlitteratur och andra texter, för olika syften.
- Använda historiska begrepp för att analysera hur historisk kunskap ordnas, skapas och används.
- Använda en historisk referensram som innefattar olika tolkningar av tidsperioder, händelser, gestalter, kulturmöten och utvecklingslinjer.

Lgrs 11 - Centralt innehåll och förmågor som tränas:

- Lässtrategier för att avkoda och förstå texter. (SV åk 1-6)
- Tidslinjer. Begreppen dåtid, nutid och framtid. (SO åk 1-6)

Eleverna tränar följande förmågor:

- Läsa, förstå och reflektera över olika texter.
- Jämföra och reflektera över olika historiska händelser, gestalter och tidsperioder.

Häxprocesser

1. Läsberätta en bok om häxor/häxprocesser, exempelvis "Mor är ingen häxa" av Olof Svedelid. En bra idé är försöka hitta bilder att använda sig av. Samla eleverna i en halvcirkel kring whiteboarden och berätta, samtidigt som du sätter upp bilderna. Du kan också visa bilder på projektorn/smartboarden, samtidigt som du berättar. Om du väljer "Mor är ingen häxa", så stanna när du kommer till det ställe i boken då mor Karna ska ställas inför rätta. Nu är det bra om det kommer en rast, eller lunch, mellan lektionerna. Berätta inte för eleverna vad som ska hända under nästa lektion. Du kan välja bort att läsberätta ur en bok och bara arbeta med del 2 (nedan).
2. Förbered inför nästa lektion: Sätt stolarna i en halvcirkel. Gör lappar, med olika roller, som eleverna kan sätta på sina tröjor. Exempel på roller: Mor Karna, Anders, vittnen som bevisar att Mor Karna är en häxa, släktingar till mor Karna och vakter som håller ordning i rättssalen. Du är domare. (Det är effektivt att svepa ett mörkt lakan runt sig, som en cape.) Försök göra det lite skrämmande genom att mörklägga och bara ha någon enstaka lampa tänd, eller stearinljus. När barnen kommer in från rasten, får de sin roll, och går sedan in och sätter sig i det dunkla klassrummet. Eleverna kommer säkert att ställa massor av frågor om vad ni ska göra. Men du har tagit på dig rollen som domare, redan utanför klassrummet, så du agerar utifrån din roll. Du välkomnar alla till rättegången mot Mor Karna och presenterar alla vittnena och ordningsmännen. Fortsätt sedan att kalla vittnen. Eleverna kommer att leva sig in i sina roller. Ibland kan någon behöva hjälp av dig, att börja sitt vittnesmål, exempelvis genom att du säger: "Anna, du berättade ju om att Mor Karna förvandlat din pappa till en häst. Berätta hur det gick till". Låt vittnena komma till tals. Engagera ordningsmännen om det blir för mycket prat i salen, och för att hämta fram vittnena. Du kan låta rättegången sluta lyckligt, eller att Mor Karna exempelvis ska brännas på bål, efter att ha blivit utsatt för vattenprovet.
3. När rättegången är slut, eller vid nästa lektionstillfälle, är det viktigt att prata om hur det kändes att vara Mor Karna, vittne, släkting eller ordningsman.

Diskutera:

1. Vad är mobbning?
2. Var häxprocesser en form av mobbning?
3. Varför är mobbning alltid fel?
4. Varför är medlöparen medskyldig?
5. Vad är gruppptryck?
6. Hur lätt är det att bli påverkad, och tro att man har sett eller hört saker, som man egentligen inte har.
7. Vad står det i Lgr 11 om kränkande behandling? Diskutera med gruppen. Använd dig av Viskleken för att visa att rykten som uppstår inte alltid är sanna.

Viskleken

Eleverna sätter sig i en ring på golvet. En elev börjar leken genom att viska en mening, eller ett långt ord, till kompisens bredvid. Denne ska i sin tur viska vidare, exakt vad hon/han hörde, till nästa person. Viskningen går vidare tills sista eleven har fått höra den, och säger den högt.

Här hittar du fakta och berättelser om häxprocesser:

Terra Scaniae: <http://www.ts.skane.se/fakta/haxprocesser>

Unga fakta: <http://www.ungafakta.se/haxor/>

So-rummet: <http://www.so-rummet.se/kategorier/historia/nyatiden/haxprocesserna>

Venn diagram

Efter att ni har läst en del av "Stormaktstiden", kan ni jämföra exempelvis hur man levde under Stormaktstiden, med hur vi lever idag. Detta kan ni göra med hjälp av ett Venn diagram. Rita två cirklar som överlappar varandra, i mitten på tavlan. Diskutera med eleverna vilken tid de anser är bäst, och varför de tycker så. Skriv vad som är olikt i de yttre delarna av cirklarna, och vad som är likt, i mitten där cirklarna överlappar varandra. Det kan bli många bra diskussioner och är ett roligt sätt att arbeta med likt och olikt.

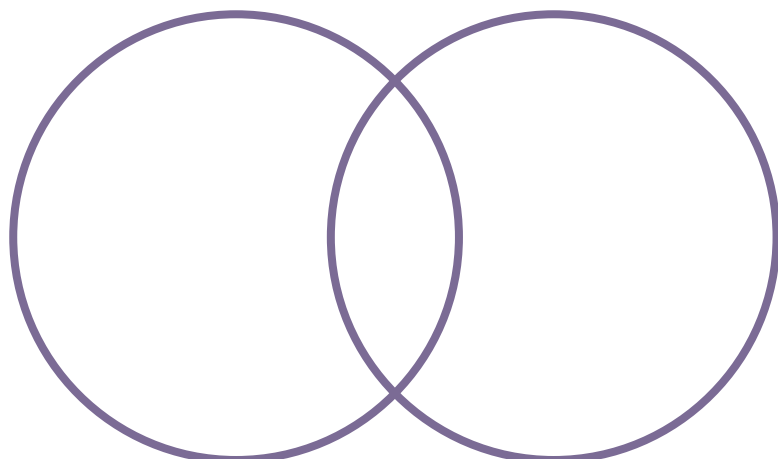
Efter att ni har gjort ett Venn diagram tillsammans, kan nu eleverna göra ett Venn diagram parvis. Låt dem analysera och plocka ut nyckelord från en annan del av texten. Eleverna börja med att läsa texten. Sedan stryker de under viktiga ord och för in dessa i Venn diagrammet. De kan exempelvis jämföra kyrkans makt under Medeltiden och Stormaktstiden.

Venn diagram

Stormaktstiden

Likt

Vår tid

Kung för en dag

Låt eleverna låtsas att de är kung, för en dag, under stormaktstiden. De ska nu skriva en berättelse som heter "Kung, för en dag". Låt eleverna fundera över vad de skulle använda sin makt till. Skriv två frågor som de ska fundera över:

1. Vad du skulle förändra för dig själv?
2. Vad du skulle förändra för folket i landet?

Tidslinje

När ni har läst om stormaktstiden så har det dykt upp en massa årtal. Eleverna ska nu tillverka en tidslinje med viktiga händelser. Låt eleverna arbeta i grupper. De ska välja ut några händelser som de tycker är de viktigaste. De ska hitta bilder som passar till händelserna. Sedan redovisar grupperna för klassen och motiverar varför de har valt just dessa händelser.

Läsförståelse

Frågor på raden

(Du kan läsa och hitta svaret i texten.)

1. Vad har de flesta människor för yrke under stormaktstiden?
De flesta människor är bönder under stormaktstiden.
2. Varför sjunker skeppet Vasa?
Skeppet Vasa är för högt.
3. Vilken är den vanligaste orsaken till att man krigar?
Den vanligaste orsaken är att man vill ha mer mark, alltså äga mer land.
4. Vem bestämmer mest i landet?
Kungen bestämmer mest under stormaktstiden.
5. Varför är det många som tar sig med båt mellan olika platser?
De tar sig fram med båt, för att vägarna oftast är dåliga och det tar lång tid att ta sig fram där.
6. Vad gör en eldvakt?
En eldvakt är en person som vaktar staden under natten. Om det börjar brinna ska han slå larm.
7. Till vem, går många människor när de blir sjuka?
De går till kloka gummor när de blir sjuka.
8. Varför går inte alla barn i skolan?
Det är bara rika barn som går i skolan, för det kostar pengar.
9. Vad krigade man om, i det 30-åriga kriget?
Man krigade om vilken sorts kristendom som var den rätta.
10. Varför skapade drottning Kristina en stor skandal i Sverige?
Det blev en stor skandal för att hon blev katolik istället för att vara protestant.
11. Hur tog sig de svenska soldaterna över till Danmark år 1658?
De svenska soldaterna gick på isen.
12. Hur spred sig pesten i Sverige?
Den spred sig via loppor, som satt på råttor.

Frågor mellan raderna

(Du måste tänka efter när du har läst texten. Genom ledtrådar i texten hittar du svaret.)

13. Vad skulle skeppet Vasa användas till?
Vasa skulle användas som ett krigsskepp.
14. Under stormaktstiden fanns det inga tidningar eller datorer. Hur fick man veta vad som hände i staden och på landet?
Prästen var den som berättade vad som hände. Detta gjorde han på söndagar, då det var gudstjänst.
15. Rita en karolin:
16. Hur många kungar hette Karl under stormaktstiden, och vilka var de?
Det var tre kungar som hette Karl, under stormaktstiden. Det var Karl den tionde, Karl den elfte och Karl den tolfte
17. Vem tror du det var som sköt Karl den tolfte?
Eget svar

Frågor bortom raderna

(Genom att använda dig av vad du själv har varit med om och sett, hört eller läst förut, kan du tänka ut ett svar på frågan.)

18. Vilket yrke skulle du vilja ha haft, om du hade levt under stormaktstiden?
Eget svar
19. Varför var det dåligt att vara häxa under medeltiden?
Eget svar
20. Om du skulle ha varit en av kungarna under stormaktstiden, vem hade du då velat vara, och varför?
Eget svar

Sant eller falskt om stormaktstiden

Sant eller falskt?

	Sant	Falskt
1. De flesta människorna bodde på landet.	☒	☐
2. Mest av allt var man rädd för prästen.	☐	☒
3. Sverige krigade inte så mycket.	☐	☒
4. Det var kungens fel att Vasa sjönk.	☒	☐
5. Prästen lärde barnen att läsa.	☐	☒
6. Man trodde på häxor.	☒	☐
7. Drottning Kristina blev katolik.	☒	☐
8. De svenska soldaterna kallades för katoliner.	☐	☒
9. Stormaktstiden slutade när Karl den tolfte blev skjuten i Danmark.	☐	☒
10. Pesten spreds av loppor.	☒	☐